

BYZANTSKÁ A NOVOŘECKÁ STUDIA V NAŠICH ZEMÍCH (1986–1993)

Aktivita české (do konce r. 1992 československé) byzantologie se do konce téhož roku rozvíjela v bývalém Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská (nyní Ústav pro klasická studia ČAV) a na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Vzhledem k tomu, že Ústav pro klasická studia ČAV v rámci úsporných opatření a snižování počtu pracovníků omezil až na výjimky svůj program převážně na studium domácích latinských památek, přešla redakce *Byzantinoslavik* do obnoveného Slovanského ústavu ČAV, který byl v minulosti zakladatelem a vydavatelem tohoto periodika a s jehož oddělením Staroslověnského slovníku časopis i dříve úzce spolupracoval.

Na Filozofické fakultě UK byl od akademického roku 1991/2 zřízen Seminář byzantských a novořeckých studií v rámci Ústavu řeckých a latinských studií. Vedoucí semináře je dr. V. Hrochová.

Ještě v rámci aktivity bývalého Čsl. národního byzantologického komitétu se ve sledovaném období zúčastnil referáty Mezinárodního byzantologického kongresu ve Washingtonu jeden zástupce a v r. 1991 pět zástupců následujícího kongresu v Moskvě. Od r. 1993 navázal Český národní komitét za předsednictví dr. Vl. Vavřínkou na činnost Čsl. komitétu a doporučil Mezinárodní asociaci byzantských studií přijetí Slovenského národního komitétu rovněž jako přímého nástupce Čsl. komitétu do této asociace.

Ve sledovaném období probíhala ještě smluvní spolupráce s východoevropskými partnery. V rámci této spolupráce se konala tři symposia: Společenská struktura byzantské společnosti 6.–13. st. (Moskva 1986, příspěvky byly vydány ve *Vizantijském vremenniku* 49, 1988), *Volk und Herrschaft im frühen Byzanz*, Bad Stuer 1987, sborník vydán r. 1991, třetí symposium se konalo v Bechyni r. 1990 na téma *Byzantium and its neighbours* (9.–12. st.). Tohoto symposia se zúčastnilo 60 badatelů, z toho 50 zahraničních, tehdy už i ze západních zemí. Sborník byl vydán r. 1993 jako první číslo *Byzantinoslavik* roč. 54.

V uvedeném období byly dokončeny některé rozsáhlejší týmové práce, monografické studie, rozpracované v dřívějších letech. Především jsou to *Dějiny Byzance*, redigované ještě zesnulou B. Zástěrovou, které v roz-

sahu 529 str. vyšly v r. 1992 díky pochopení a subvenci příslušné komise ČAV. Na této práci se podílela celá generace českých a slovenských byzantologů, tři z nich (B. Zástěrová, M. Loos, Kl. Benda) se dokončení, příp. vydání této práce nedočkali. Chtěla bych alespoň při této příležitosti vzpomenout jejich podílu na této publikaci, i když M. Loos a Kl. Benda nestačili své rukopisy dokončit a byli ještě v průběhu práce nahrazeni O. Tůmou a Vl. Fialou. R. 1994 vyšlo 2. vydání této knihy.

Kulturnímu vývoji Byzance byla věnována monografie Byzantská vzdělanost R. Dostálové, která v rozsahu 415 str. vyšla v nakladatelství Vyšehrad r. 1990. Dověšením této řady měla být publikace Byzantská společnost (Soubor byzantských reálií), kterou autoři V. Hrochová a O. Tůma hodlali vydat v nakladatelství Panorama. Tuto publikaci se však vzhledem k změněným edičním nožnostem již nepodařilo vydat, vyšla pouze ve velmi zkrácené podobě (147 str.) jako skripta v r. 1991. V podobě skript vyšly rovněž v r. 1990 Počátky dějepisectví východní a jihovýchodní Evropy, vypracované kolektivem pod vedením V. Hrochové.

Z monografických prací je třeba dále uvést soubornou publikaci časopiseckých statí V. Hrochové *Aspects des Balkans médiévaux*, která vyšla v r. 1989 v *Acta Universitatis Carolinae*.

Byzantskoslovanským vztahům se věnoval A. Avenarius v monografii *Byzantská kultura v slovanskom prostredí v VI.–XII. storočí (k problému recepcie a transformácie)*, Bratislava 1992, která se v současné době překládá do němčiny.

Problematikou Velké Moravy a středověkých slovanských států se zabýval L. E. Havlík v monografiích *Slovanské státní útvary raného stredoveku*, Praha 1987; *Kronika o Velké Moravě*, Brno 1987.

Naši byzantologové se podíleli i na některých mezinárodních projektech, mezi něž patřila práce na německé publikaci *Quellen zur Geschichte des frühen Byzanz* (Berliner byzantinische Arbeiten, Berlin, 1990) a vypracování hesel pro *Lexikon der Byzantinistik*, který po několikaletem zdržení má být odevzdán do tisku do nakladatelství Hakkert v Amsterdamu koncem letošního roku. Dalším úkolem bylo vydání některých byzantských papýrů pro edici *Papyri Wessely Graecae Pragenses* (Vyšel sv. I, v tisku je svazek II), který vydává R. Pintaudi ve Florencii.

V období od r. 1986 pokračovalo i vydávání plánované řady byzantských historiků, jejíhož vydávání se ujalo nakladatelství Odeon. V r. 1986 vyšel překlad Theofylakta Simokatta (V. Bahník, *Na přelomu věků*) v nákladu 6000 výtisků a překlad Laonika Chalkokondyla (Dostálová – Kalivoda, *Poslední zápas Byzance*, 1988, 6200 výtisků). Připomenu pouze, že v této řadě vyšly od r. 1982 překlady Zósima, Prokopia, Psella.

Vysázen a imprimován byl již překlad Anny Komnény (R. Dostálová, Paměti byzantské princezny), který měl vyjít v letošním roce, ale vzhledem k osudu Odeonu již nevyjde. Je otázkou, zda se podaří tento svazek vydat, příp. i dokončit osmismazkovou řadu plánovaným překladem Jana Kinnama a pokrýt tak celý vývoj Byzance českým překladem základních pramenů pro jednotlivá období.

Z rozpracovaných úkolů lze uvést práci na Řecko–staroslověnském slovníku, který vzniká v souvislosti s prací na Staroslověnském slovníku a z něhož je připravena asi třetina rukopisu.

Pro únor r. 1995 se chystá symposium a výstava k 150. výročí narození a 70. výročí úmrtí N.P. Kondakova. V souvislosti s tímto tématem se zpracovává kondakovský archiv v Ústavu pro dějiny umění ČAV a v Památníku písemnictví.

Pozornost byla věnována i vědecké výchově mladých odborníků, zatím se však nepodařilo nahradit ztráty uplynulých let. Proto byl na FF UK otevřen v r. 1991/2 obor byzantologie v kombinaci se slovanskou filologií, s orientální filologií a latinou. Podle dosavadních zkušeností se zdá, že vzhledem k náročnosti oboru zejména na jazykové znalosti bude v budoucnosti lépe otvírat tento obor buď až v návaznosti na bakalářské studium nebo jako obor doplňkový.

V r. 1987/8 byl na FF UK v Praze obnoven v rámci moderní filologie obor neogrecistika (při tehdejší katedře věd o antickém starověku) v kombinaci s angličtinou. Čtyři absolventky tohoto oboru nyní pokračují v externím postgraduálním studiu ve specializaci novořecká literatura. Týž obor se od akad. roku 1993/4 realizuje na FF MU v Brně v kombinaci s klasickou filologií, klasickou archeologií, s historií nebo s angličtinou, a to s pomocí řeckého grantu. Další ročník bude otevřen v r. 1995/6.

Na tomto úseku je předním úkolem vybavení oboru studijními pomůckami. Jako úvod do studia poslouží publikace P. Hradečného Řecko, vydaná v řadě Zeměmi světa r. 1989. Ze slovníků se zatím podařilo vydat pouze malý Novořecko–český a Česko–novořecký slovník L. Kopecké a L. Papadopula. Zatím není zajištěno 2. rozšířené vydání Novořecko–českého středního slovníku T. Nedělký, jehož rukopis byl již před několika lety odevzdán do St.pedagogického nakladatelství. Vzhledem k stagnujícím edičním možnostem nepokračuje ani práce na dokončení obdobného slovníku Česko–novořeckého, jehož rukopis je připraven asi z 50%. Dalším rozpracovaným úkolem je příprava Dějin Řecka (od starověku do současnosti, P. Hradečný a kol.) jejichž vydání přijalo do svého edičního plánu vydavatelství Lidových novin.

Obdobně stagnuje i vydávání překladů z novořecké literatury, které dříve úspěšně probíhalo zvláště díky nakladatelství Odeon. Ve sledovaném období vyšel jeden překlad románu N. Kazantzakise, Výbor řeckých básníků aj. Zde bude nutno zvážit nabídku Komise evropských společností o subvenci pro překlady současné literární tvorby z děl napsaných v málo rozšířených jazycích, příp. ucházet se o podporu řeckého ministerstva kultury.

Konkrétněji se rýsuje práce na učebnici novořečtiny, která je zatím v podobě skript připravována na FF MU s pomocí grantu.

Závěrem je třeba zdůraznit, že budoucnost obou oborů, z nichž zvláště byzantologie se u nás těší delší tradici i uznání mezinárodní veřejnosti, je bezpodmínečně závislá na získání schopných a vědecké práci oddaných nástupců nynější generace.